

Esošie un vēl gaidāmie izaicinājumi

TURPINĀJUMS. SĀKUMS
8. FEBRUĀRA LAIKRAKSTĀ

Reizi gadā zvērinātu advokātu birojs «Sorainen» organizē tā dēvētās «Mediju brokastis», lai iepazīstinātu ar ekspertprāt, šī brīža un vēl tikai gaidāmajām politikām, tā arī uzņēmējdarbībā. Un līdzīgi kā jebkurā citā, arī tiesību jomā caurviņu motīvs vēl arvien solās būt Covid-19 un tā radītās sekas. Tāpat, kā atzīst sociāli aktīvā advokātu biroja eksperti, arvien aktuālāks būs arī Eiropas Savienības izvēlētais Zaļais kurss. Vēl jāreķinās ar kārtējām izmaiņām nodokļu politikā, kā arī ar to, ka ciņa ar iespējamo nelegālo finanšu apriti kļūst tikai un vienīgi sparīgāka.

Daudz rūpīgāk pieskatīs pašvaldības un tirdzniecības ķēdes

Pērnais gads ir bijis īpašs ar to, ka arvien biežāk ziņās dzirdējam par kartelēm jeb gadījumiem, kad uzņēmēji neatļauti, kas par cenām. Skalākais gadījums bija būvniecības jomā, arī ceļu būvē, mazāk zināms varbūt tas, ka pat melioratori bija pamanījušies sarunāt cenas, stāsta Ieva Andersone, «Sorainen» partnere, kas specializējas konkurences un intelektuālā īpašuma tiesībās, kā arī datu aizsardzībā un dzīvības zinātnēs.

– Konkurences padome (KP) jau pagājušajā gadā parūpējās, lai nebūtu garlaicīgi, lai skaitā medijiem, jo varēja lasīt Padomes slavenākos lēmumus, sarunu atšifrējumus dažādās interesantās lokācijās. Un, ļoti iespējams, arī 2022. gadā varam sagaidīt līdzīgas aktīvas darbības, jo tikko KP ir publicējusi savas prioritātes par to, kam šogad pievērsīs īpašu uzmanību. Mērķis ir pēc iespējas vairāk atklāt iespējami aizliegtas vienošanās jeb tā sauktos kartelus, jo īpaši publiskajos iepirkumos. Šie publiskajiem, kas tajos piedalīsies, tiks pievērsti īpaša uzmanība, kam loģisks pamatojums, ņemot vērā, ka tiek tērēti valsts, nodokļu maksātāju līdzekļi. Tajā pašā laikā KP plāno arī aktīvāk uzraudzīt pašas publiskās personas – pašvaldības, valsts un pašvaldību uzņēmumus, vērtējot, vai tie pamatoti iesaistās komercdarbībā, piemēram, tādās jomās kā namu apsaimniekošana, veselības aprūpe utt. Ir diezgan daudz tādu jomu, kur pašvaldībām patīk iesaistīties komercdarbībā, kaut, iespējams, tirgū ir pietiekami daudz privāto uzņēmēju, kas varētu šo precī vai pakalpojumu sniegt.

Vēl īpašu uzmanību pievērsīs dominējošiem uzņēmumiem jeb uzņēmumiem, kuriem ir liela tirgus vara – pieskatīs, vai šī vara netiek izmantota ļaunprātīgi. KP

tāpat ir uzskaitījusi jomas, kurām šogad pievērsīs īpašu uzmanību. Tie būs inovatīvie tirgi un tādi, kam ir būtiska ietekme tautsaimniecībā, piemēram, tirdzniecība, tāpat kā pārtikas preču piegādes ķēdes. Te būs no svāra arī jaunais Negodīgas tirdzniecības aizlieguma likums, kas regulē attiecības starp piegādātājiem un lielveikaliem, nosakot dažādus uzvedības noteikumus, kas jāievēro. Piemēram, ļoti stingrs regulējums ir samaksas termiņiem u. tml. Tāpat KP plāno pievērsties jeb turpinās pievērsties apdrošināšanas, finanšu nozarei. Vēl – pieskatīs digitālās platformas, kas jo īpaši aktuāli šajā Covid-19 laikā.

Par pagājušā gada lēmumiem. Tie apliecina, ka KP nebaidās vērsties arī pret publiskām personām, piemēram, tādām lielām pašvaldībām kā Rīgas, Jelgavas pilsētām. Par abām pērn bija pieņemti lēmumi par rīcību atkritumu apsaimniekošanas jautājumos. Rīgas gadījumā ar jauno vadību priekšgalā tika izlemts slēgt izlīgumu ar KP, savukārt Jelgava turpina tiesāties. Kaut kādā ziņā KP aktivitātes tiešām varbūt iziet ārpus tradicionālās konkurences tiesību piemērošanas, jo jau ļoti tieši vērtē pašvaldību autonomo rīcību atkritumu apsaimniekošanas jautājumos. Būs interesanti redzēt tiesas vērtējumu.

Tāpat ko varam ņemt vērā – KP ļoti cieši un aktīvi sadarbojas ar citām iestādēm, īpaši jau ar Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju, Iepirkumu biroju, Centrālo finanšu līgumu aģentūru un dažādiem publisko iepirkumu pasūtītājiem. Notiek ļoti aktīva informācijas aprīte šo iestāžu vidū. To ir vērts zināt, jo, ja kas aizdomīgs, no konkurences tiesību puses raugoties, nonāk citās iestādēs, tad, visticamāk, ka tās padalīsies informācijā ar KP.

Visbeidzot mēs redzam, ka KP lēmumiem sāk rasties tālejoša ietekme citās tiesību normās. Piemēram, pagājušā gada nogalē tika plaši apspriesti plānotie grozījumi Publisko iepirkumu likumā, kas šobrīd vēl joprojām atrodas izskatīšanā Saeimā, bet ar kuriem ir plānots vēl vairāk paplašināt pasūtītāja iespējas izslēgt pretendētus no iepirkumiem pat ar aizdomām par KP likuma pārkāpumiem...

Nedrīkstēs sevi lielīt un izplatīt maldinošas reklāmas

Situācijā, kad e-komercija ieņem arvien būtiskāku lomu mūsu ikdienā, rodas arvien jaunas problēmsituācijas, ko risināt. Tā nu šobrīd Saeimā otrajā lasījumā atrodas vērienīgi grozījumi Patērētāju aizsardzības likumā, kas citu starpā iekļauj arī vairākas Eiropas Savienības regulas. Par būtiskākajiem punktiem pastāstīja I. Andersone.

– Tiks uzlabota caurskatāmība

tiešsaistes tirdzniecībā, īpaši digitālās starpniecības platformās. Piemēram, ir platformas, kur varam iegādāties viesnīcas pakalpojumus vai dažādas preces, to skaitā «ebay», «Amazon» u. c. Ir ieviesti jauni negodīgas komercprakses aizlieguma piemēri, kā vēltas patērētāju atsauksmes, bijušas kvalitatāts, maldināšana duālās kvalitātes produktiem. Proti, ja pārtikas produktam, kas tiek pārdoti Latvijā, ir cits sastāvs nekā produktam, ko, piemēram, tirgo Francijā, būs aizliegts apgalvot, ka produkti ir identiski.

Vēl viens precizējums, kas jau daļēji stājies spēkā, un pilnībā būs spēkā šī gada maijā ir par cenu jeb atlaižu norādīšanu. Proti, ja ir izsludināta atlaiže, tad tai arī ir jābūt zemākai cenai, nekā tā ir bijusi pēdējo 30 dienu periodā.

Kas būtiski – ir tieši noteikts, ka patērētāju tiesības ir jāievēro arī tad, ja pasākumu nemaz netiek ņemta samaksa, bet tajā pašā laikā tiek vākti personas dati, kas arī pēc būtības ir mūsu katra īpašums.

Lielie secinājumi: ikvienam tirgotājam, komersantam, pakalpojumu sniedzējam, kurš piedāvā patērētājam digitālu saturu vai pakalpojumus, ir jāseko līdzi grozījumiem un noteikti vajadzētu pārskatīt savas piegādes, lietošanas noteikumus, pārliecinoties, vai tās atbilst jaunajiem noteikumiem.

Ilgspējīgas finanses un zaļās investīcijas

Vēl viena Eiropas mēroga aktualitāte, kas ietekmēs teju visas jomas un darīs to ilgstoši, ir tā sauktais Zaļais kurss. Proti, ne tikai lauksaimniecībā un ražošanā būs jāaplūcina, ka spējam strādāt vides prasībām atbilstoši, bet tas būs jā dara arī, piemēram, finanšu jomā. Sīkāk to skaidro Rūdolfs Engēlis, «Sorainen» partneris, kurš ir speciālists finanšu un apdrošināšanas jomā, maksātnešpējas un restrukturizācijas jautājumos:

– Domāju, ka šī tēma finanšu nozarē būs aktuāla vismaz nākamās desmit gadus. Ekonomikas padarīšana par zaļāku, ciņa ar klimata pārmaiņu cēloņiem un sekām ir lielākais izaicinājums, ar ko šobrīd saskaras cilvēce un viennozīmīgi saskarsies jebkura tautsaimniecības nozare. Tas prasīs milzīgus finanšu līdzekļus! Bet ne valstu, ne arī starptautisko organizāciju rīcībā tādu līdzekļu vienkārši nav. Likumsakarīgi būs nepieciešams novirzīt privātos līdzekļus, kompāniju un arī galu galā katra sabiedrības un indivīda līdzekļus, lai to finansētu. Tāpēc tieši finanšu nozarei ir centrālā loma ciņā ar klimata pārmaiņām – ilgtspējīgu finanšu izveidošanā un veicināšanā. Turklāt šobrīd, pateicoties ES izsludinātajam zaļajam kursam, kas satur ļoti daudz politisku iniciatīvu, finanšu sektora

reformu jomā mēs pasaulē esam izvirzījušies lideru pozīcijās ar to, cik plaši, tālejoši un cik strauji tas notiek. Protams, tas ietekmē finanšu sektoru arī mūsu valstī.

Pirms pāris gadiem, kad tika publiskota ilgtspējīgas finansēšanas veicināšanas pirmā pakete, būtiskākie virzieni bija, pirmkārt, vienotu standartu izstrāde par to, kas ES ietvaros tiek uzskatīts par zaļu darbību, zaļu produktu. Citiem vārdiem sakot, kādai būtu jābūt darbībai, lai tā sniegtu būtisku ieguldījumu vides mērķu sasniegšanā. Tā ir tā sauktā Eiropas taksonomija. Tas ir jēdziens, kas tiek un tiks vēl biežāk lietots, locīts. Otrs virziens – veicināt informācijas apriti par zaļo ieguldīšanu. Lielām kompānijām un finanšu starpniekiem jāradu ietvars, lai šie atklātu informāciju par savas darbības atbilstību vides mērķiem. Un attiecībā uz ieguldītājiem, finanšu pakalpojumu patērētājiem – jānoskaidro, vai viņiem ir vēlme ieguldīt zaļajos produktos, un jāpiedāvā atbilstoši risinājumi.

Jau pagājušā gada vidū tika publiskota nākamā pakete ar darbības virzieniem, lai ilgtspējīgās finansēšanas ekosistēmu vēl vairāk veicinātu. Tā sastāv no daudziem virzieniem, bet izcēlu, kuri šķiet aktuālākie. Pirmkārt, politiķi un politikas veidotāji ir nākuši pie atziņas, ka ir jāveicina finanšu pieejamība ne tikai pilnībā zaļiem un vides mērķiem atbilstošiem projektiem, bet arī tā sauktajiem pārejas projektiem – proti, tiem, kas līdz galam šobrīd varbūt neatbilst būtiskam ieguldījumam vides mērķu sasniegšanā, bet kas to veicina. Piemēram, apkure no ogļu apkures uz gāzes apkuri. Protams, par pēdējo var diskutēt un par to tiešām arī tiek diskutēts, vai gāzes apkure var uzskatīt par zaļu industriju vai ne, taču noteikti tā ir zaļāka nekā ogles.

Nākamais virziens ir paplašināt ilgtspējas apzīmējumus, marķējumus finanšu produktiem. Tas ir līdzīgi kā eco marķējumi veļas pulveriem vai arī lauksaimniecības produktiem. Lūk, tāds būs arī finanšu pakalpojums, lai ierindas patērētājam tos būtu vieglāk atpazīt un saprast, vai tie atbilst standartiem.

Vēl ir uzstādīts mērķis izpētīt, kādi ir pašreizējie trūkumi ES tirgū pieejamo apdrošināšanas produktu klāstā, kas palīdz pārvaldīt vides izraisītos riskus. Tas, visticamāk, būs tāds ilgāks projekts, jo vispirms ir jāskaidro, kā ir industrijas izpēti, bet tas noteikti ir virziens, kurā redzēsim attīstību pēdējos gados.

Visai fināšu industrijai un caur to arī tālāk – tautsaimniecībai kopumā – tiek uzsvērts tā saucamais divkāršā nozīmīguma princips. Tas nozīmē, ka jādome un jāatklāj ne tikai ilgtspējas riski, kas apdraud pašu uzņēmumu, bet arī to, kādi ir paša uzņēmuma ietekme uz ilgtspējas mērķiem. Par kompānijas riskiem, kas tā tradicionālāk sa-

protams, – jebkurai kompānijai, kas vēlas kotēties biržā, ir jāatklāj informācija par riskiem, kam tā ir pakļauta. Tas, lai ieguldītājs var spriest, cik riskanti tad šie viņa ieguldījumi būs. Lūk, šis būtu vienkāršais nozīmīgums, bet tas nākamais informācijas atklāšanas līmenis ir nevis informācijas kompāniju, bet informācija par to, kā kompānija veicina vai neveicina vides mērķu sasniegšanu. Visbeidzot, tā kā ES lielu daļu tautsaimniecības veido vidējie un mazie uzņēmumi, tad būs vairāk iniciatīvu, lai šie uzņēmumi varētu piekļūt ilgtspējīgam finansējam.

Šajā kontekstā par to, kas notiek ilgtspējas finansēšanas jomā, kādas tendences saskatu šajā un nākamajiem pāris gadiem. Pirmkārt, ES līmenī turpinās ļoti strauji attīstīties visas politikas iniciatīvas, ko uzskaitīju un kam sekos tiesības, aktu projekti. Tas ir milzīgi plašs, teju neapmierams process, kas kā ceļa rullis virzās uz priekšu un ar ko vienkārši jāreķinās. Latvijā, domāju, šogad gan publiskais, gan privātais sektors joprojām diezgan ievērojami kāpinās izpratni par ilgtspējīgās finansēšanas shēmu produktiem, jo kopumā tā šobrīd vērtējama diezgan zemu. Finanšu sektors jau šobrīd ir pakļauts informācijas atklātības prasībām par savu atbilstību ilgtspējas mērķiem, un FKTK ir deklarējis (tiešs citāts no padomes locekļa Ģirta Rūdas *tvīta*), ka, veicot locekļa Ģirta Rūdas institūcijās, centrā būs pārvaldības stiprināšana, bet arī ilgtspējīgo finanšu veicināšana – citiem vārdiem, vai izpilda augstākminētās prasības.

Noteikti zaļo finanšu produktu klāsts šogad pieaugs un caur to arī korporatīvie klienti var izjust lielāku spiedienu par to, ka viņiem ir jāapkopo un jāatklāj savai bankai, savai finanšu iestādei par savas darbības atbilstību ilgtspējas rādītājiem. Te būtiski, lai, veicinot zaļo ekonomiku, tas nepārvērstos par pārāk smagu nastu maziem un vidējiem uzņēmumiem. Un es pat teiktu – droši vien ir vajadzīgas kādas vadlīnijas no valsts un tirgus uzraugu puses, lai šo samērīguma līmeni iezīmētu.

Visbeidzot, domājot par Baltijas mēroga sadarbību, noteikti tā, kā ierasts, mēsies arī ar savu veida sacensību. Un viena no šīs “sacensības” jomām varētu būt tieši par to, kas tad būs Baltijas “zaļo finanšu” centrs. Būtiski, lai šī sacensība neaizēnotu to sadarbības potenciālu, ko var sasniegt, tikai strādājot kopā, jo katras valsts tirgus ir relatīvi mazs. Līdz ar to, lai piesaistītu būtiskas starptautisko investoru finanses, kas atļautu efektīvāk finansēt zaļos produktus vietējā tirgū, liela loma droši vien būs spēku un resursu apvienošanai, prezentējot Baltijas tirgu kā vienu organizāciju.

Nobeigums sekos.

LIENA TRĒDE